

Rostliny a nerosty jako léky

Rudolf Steiner

*Anthroposofické poznání světa jako základ terapeutického úsudku • Vztah rostliny k lidskému organismu • Terapeutické působení kořene: hořec, kuklik, kosatec • Nať: majoránka • Květ: bez • Semeno: kmín • Metamorfóza smyslových procesů v látkové výměně a z toho vyplývající terapeutické názory • Základy terapie kovy • Polarita stříbra a olova
jak dospět k poznání léku*

Jestliže nyní obrátím pozornost k nauce o lécích, chtěl bych podotknout, že o ní budeme mluvit i s ohledem na léky, které jsme se již pokusili uvést do života. Zvláště pak podotýkám, že mým zájmem samozřejmě není vykládat, jak ve mně vznikají myšlenky, že by to či ono mohlo být lékem, ale abyste jaksí dospěli k tomu, že vám bude zřejmé použití nějaké látky jakožto léku. Chtěl bych tedy, aby se ve vaší vlastní duši mohl rozvinout názor na určitou látku, má-li tato látka mít léčivou hodnotu. Proto bych chtěl dnešní výklad vést tak, abychom se věnovali jaksí zkušebním úvahám, jak dospět k názoru, že něco může být lékem. Je ovšem třeba předeslat, že základem je tu znalost hlavních principů anthroposofické nauky o člověku. Správná interpretace léku je totiž možná jenom tehdy, bude-li člověk, abych tak řekl, zdola podnícen vést celou úvahu v anthroposofickém smyslu. Uvidíte proto také, že to, co jsem řekl v posledních dnech, vplyne do toho, čím se budeme zabývat dnes v podobě několika zkušebních úvah.

Vyděme z toho, že zvláště na rostlině lze studovat, jaké je vzájemné působení okolí člověka a člověka samotného. Osvojíme-li si tyto procesy nejprve v rostlinné říši, můžeme právě díky tomu náležitě poznat, jak procesy mineralizace pokračují uvnitř člověka. Jestliže povedeme takovouto úvahu (a samozřejmě to vyplývá ze všeho, čím jsme se zabývali v minulých dnech), pak si musíme uvědomit, že v celém procesu tvorby rostliny, v procesu utváření kořenů, listů, květů, semen atd. spočívá něco, co se utváří na základě celého kosmu. Tento proces, který směřuje zvláště k rostlinnému utváření (také k vnitřnímu rostlinnému utváření), nemůže být nahrazen pouhou umělou syntézou, tedy chemickou umělou syntézou. Přinejmenším může být tímto způsobem nahrazen jen zcela výjimečně. Musíme si například uvědomit následující věc.

Máme-li co dělat s kořenem rostliny, pak máme co dělat s tím, co je v procesu utváření rostliny vázáno na více či méně vnitřní povrchové síly Země. Po duchovně-duševní stránce je člověk bytostí, která roste jako rostlina shora dolů. Jeho hlava skrývá mnoho z oněch sil, které vzájemně působí na síly Země samotné. To, co má v rostlině ve svém utváření charakter kořenů, je hluboce spřízněné se vším, čím jsou síly

lidské hlavy. Vždy, když si budeme chtít udělat představu o procesu odehrávajícím se v kořenové části rostliny, musíme uvážit, že tento proces má vztah k lidské hlavě. Naše úvahy bychom však zaměřili na konkrétní případy, abyste viděli, jak takoveto úvahy vést.

Podívejme se teď třeba na kořen hořce žlutého, *Gentiana lutea*, a řekněme si toto: Hořec je rostlina, která se navenek velmi silně projevuje svým květem. V kořenu tedy budeme mít síly, které velmi silně směřují ke květu, jinými slovy: tyto kořenové síly jsou poněkud slabé. Hořec vydává hodně směrem ke květu a listům. Celé tvarování květu nicméně ukazuje, že kořenovost je v rostlině dosud silně přítomná. Nemůžeme tedy tak docela počítat s tím, že hořec bude mít silný účinek na to, co v lidské ústrojnosti vychází z hlavy jako to, co má bezprostředně hlavový charakter, totiž jako vnější fyzické působení. Musíme od něj očekávat, že bude působit především na to, co vychází z hlavy jako působení podporující dýchání.

A jelikož se v organismu působí vždycky polárně, musíme si představit, že použijeme-li kořeny hořce, začnou silněji dýchat ve včera uvedeném smyslu především trávicí orgány samotné. Žaludek a střevo tedy podnítíme k živé dýchací činnosti. Musíme si však uvědomit to, co jsme se dozvěděli v těchto přednáškách: k podnícení této dýchací činnosti musí být rostlinná substance dále zpracována, to znamená, že musíme kořeny vyvařit. Musíme použít odvar z kořenů.

Vidíte, že člověk to celé může náležitě projít. Nejprve se poněkud zaměří na to vnější. Řekne si, že kořen hořce má hořkou chuť a silný pach; je to tedy něco, co velmi silně působí na astralitu. To znamená, že máme co dělat s působením na astrální článek v trávicích oblastech člověka. Kořen hořce ovšem obsahuje cukr. Vzpomenete si, že jsem při různých příležitostech poukazoval na to, že zpracování cukru v lidském ústrojném procesu silně podněcuje činnosti Já. Říkal jsem, že to můžete studovat i vnějším, statistickým způsobem například na tom, že národy, které mají malou činnost Já, jako třeba východoevropské, ruské národy, u nichž Já ustupuje do pozadí, ročně spotřebují značně nepatrné množství cukru jakožto národ. U Angličanů, jejichž Já vyvíjí neobyčejně intenzivní činnost (tedy čím dále se vůbec dostáváme na západ), je spotřeba cukru ve statistikách výraznější. Nuže, tyto věci musíme brát veskrze v úvahu, chceme-li vůbec dospět ve světě k poznání.

Kořen hořce je pak bohatý na mastné oleje. Mastný olej je něco, co po svém přechodu do trávení silně působí na dolní dýchání, neboť mastný olej posiluje pohyblivost, vnitřní pohyblivost orgánů žaludku a střev. Můžeme-li formálně popsat, co se odehrává v lidském organismu, ihned je nám zřejmé, že je podněcována astrální činnost, že je tedy podněcována pohyblivost dýchání žaludku a střeva. Můžeme si říci, že střevo rozvíjí intenzivnější činnost a posiluje se žaludek. Vše působí tak, že nastane to, co nastává vůbec při posílení astrálního těla. Vše působí tak, že v člověku se mineralizační procesy vyskytnou jen do té míry, aby se orgány samotné zpevnily a tím zesílily. To je sotva patrné působení Já prostřednictvím cukru, který se tu vyskytuje. Mohli bychom tedy říci, že použijeme-li odvar z kořene hořce, uvedeme astrální tělo v intenzivní činnost, a díky obsahu cukru v kořenu umožníme Já, aby v tom bylo nápomocné. Avšak tím, že je Já nápomocné, spočívá jisté nebezpečí. Jestliže totiž Já

dole jakoby pobízí bičem, vzniká opět na druhém pólu reakce v hlavě. Můžeme pozorovat, že takoví pacienti pak začnou mít jako vedlejší účinek bolesti hlavy. Přesto je to ovšem něco, co veskrze působí ve všech směrech, které jsem uvedl. Máme zde tedy v podstatě popohánějící, podněcující střevní činnost. A takovýto prostředek proto použijeme buď sám o sobě, nebo v nějaké kombinaci, zjistíme-li, že projevy nemoci jsou spojené s nechutenstvím, například s dyspepsií, zejména však tehdy, dochází-li k poruchám činnosti v břiše.

Můžeme také vidět, jak se touto činností žaludku a střev podněcuje látková výměna jako taková, takže je vnitřně, abych tak řekl, rozněčovaná a stává se živější, a můžeme tím působit ještě na tendence k výskytu dny a revmatismu. Kromě toho v kořenu hořce vhodně použijeme něco, co se osvědčí jako protihorečnatý prostředek, třebaže ne až tak silnou měrou.

Neboť tím, že je podlomena střevní činnost, se vyvolá reakce v horním člověku a z horního člověka pak vychází horečnatá činnost. Posilujeme-li tedy dolního člověka a vytváříme tak protiváhu hornímu člověku, dodáváme mu tím něco protihorečnatého.

Tuto úvahu musíme provést, chceme-li přijít na konkrétní vztahy vnějšího světa k lidskému nitru. Je zcela na místě, poukazuje-li se na to, že zvenčí na člověka působí různá proudění. V tomto ohledu vykonal neobyčejně dobrou práci například Rosenbach. Ale hovoří-li někdo o proudění jen abstraktně, pak si především neuvědomuje, že to, co tu zvenčí působí, pochází z konkrétních věcí. Pochází to z toho, že mezi kořenovou oblastí rostlinného světa, mezi silami, které působí v této kořenové oblasti a pak zase vstupují do člověka, panují uvedené vztahy. To si pak člověk na tyto věci, které se jinak charakterizují jen abstraktně jako proudění, skutečně sáhne, máje takříkajíc na dlani. A o to se v duchovní vědě jedná: aby propracovávala to skutečně konkrétní, to skutečně věcně-procesuální.

Podívejme se z tohoto hlediska na jednu nesmírně poučnou rostlinu, na kuklík městský, *Geum urbanum*, a vezměme si přitom opět kořen. Připravíme tedy opět odvar z kořene. Je ovšem neobyčejně zajímavé, budete-li takto uvažovat o kořenu kuklíku a pak si vzpomenete na to, co jsme si řekli o kořenu hořce. Musíme samozřejmě opět předpokládat, že jelikož máme co dělat s kořenem, dojde zde k vzájemnému působení se silami hlavy.

Kořen kuklíku má ovšem trpkou chuť. Jeho chuť je skutečně velmi trpká. V kuklíkovém kořenu máme éterické oleje, tedy olej, o němž musíme předem říci, že v organismu bude působit na ty oblasti, které ještě nejsou položeny tak daleko směrem ke střevu a do střeva jako oblasti, o nichž jsme mluvili v souvislosti s kořenem hořce. Zde tedy máme co dělat spíše s tím, co se má odehrávat ještě v žaludku, možná pouze v jícnu atd.

Potom však musíme vzít v úvahu to podstatné, totiž že v kuklíkovém kořenu máme škrobové moučky. Výzvu tedy jaksí směřujeme k silám, které zpracovávají intenzivnějším způsobem, než jakým se musí zpracovávat u cukrů, neboť chce-li člověk zpracovat škrobovou moučku, musí jít útočná síla o krok zpátky. Cukr musí být nejprve vypracován. Vidíte, že člověk musí procesy skutečně sledovat. V kuklíkovém kořenu máme potom ovšem tříslovinu, a toho si musíme všimnout vždycky, chceme-li si

u něčeho ověřit léčivý účinek. Tříslovina znamená, že se tu způsobem, který ve své účinnosti ještě silně směřuje k fyzickému, zpracovává to, co vystupuje proti tříslovině, takže u kuklíkového kořene musíme celé to působení přesunout více směrem k Já než směrem k astrálnímu tělu. Máme zde zesílené podněcování Já.

A protože tu máme zesílené podněcování Já, máme co do činění s tím, co se odehrává v dolním lidském organismu. Je to tedy působení zcela protikladné k podněcování hlavy, které se tu odehrává prostřednictvím Já. Máme zde co do činění s tím, co bych chtěl nazvat vnějším trávením, napadáním substancí ještě v žaludku, dříve než vůbec přejdou do střevní činnosti. Podněcuje se to, co je, mohu-li to tak říci, ve střevu ještě přítomné z nervově-smyslového aparátu (to vše je rozložené v celém lidském organismu), nervově-smyslový aparát se podněcuje právě v trávicích orgánech, a máme zde tedy co dělat s predominantním působením Já.

Co bude důsledkem? V kuklíkovém kořenu budeme mít zaprvé velmi protihorečnatě působící sílu. Zadruhé však bude důsledkem to, že z trávení probíhajícího více vepředu můžeme působit na trávení probíhající více vzadu tím, že na toto zadní trávení, tedy na vlastní střevní činnosti, nebudeme již klást takové nároky. Průjmy, hlenotok střeva tedy budeme moci potírat zvláště tehdy, vezmeme-li v úvahu, že tyto věci jsou založeny na skutečnosti, že jsou kladeny příliš velké nároky na to, co směřuje spíše k vnitřní trávicí činnosti. Vidíte tedy, že všechny tyto úvahy vedou k tomu, abychom se podívali, jak vnější síly pronikají to, co je v nitru člověka.

Jelikož tento výklad kořene má opravdu velký význam, věnujme pozornost ještě jednomu kořenu a vezměme si jako příklad kosatec *Iris germanica*. I tady udělejme odvar z kořene. Nuže, u kosatce máme co dělat s něčím, co již svým vnějším zjevem ukazuje, že to bude silně působit na Já. Odporný zápach a hořká chuť jsou skutečností, která ihned prozrazuje, že tu máme co dělat s něčím, kde Já vstoupí do silného vzájemného fyzického působení s vnějším světem. V kořenu kosatce máme ovšem také něco, co tuto fyzickou činnost značně podnítlí, totiž kyselinu tříslovou. Máme v něm opět něco, co působí na činnost Já: škrobovou moučku. A konečně máme v kořenu kosatce něco, co svou fyzickou účinností působí všude, kam se dostane, je-li k tomu podněceno: pryskyřici.

Tím vším je Já uváděno do zvláště intenzivní činnosti. A tuto intenzivní činnost Já, toto podněcování Já můžeme poznat podle močopudného a jistého projímavého účinku. To jsou vnější projevy činnosti Já. A to, čím se můžeme léčebně zabývat, jednoduše vyplyne, zeptáme-li se, čemu všemu je lidský organismus vystaven, není-li všechno v pořádku? Potom se ukáže vodnatelnost a podobné jevy; v odvaru z kosatcového kořene pak máme něco, čím bychom se měli pokusit léčit stavy vodnatelného charakteru i vodnatelnost samotnou.

Vidíte, jaký ráz mají úvahy, které je třeba provést. Jestliže v rostlině vystoupíme o něco výše, podívejme se nyní například na nať, *herba-*, a vezměme si k tomu charakteristickou rostlinu, jakou je například majoránka zahradní, *Majorana hortensis*. Uvědomme si však jednu věc. Když vystoupíme k nati, zde již příroda samotná uskutečňuje určité procesy, které u kořene teprve musíme uskutečnit. Vezmeme-li proto nať, nebylo by dobré, abychom z ní udělali přímo odvar; potřebuje

me jemnější síly nati a ty dostaneme, když uděláme nálev. Síly, které potřebujeme, přejdou z nati do nálevu. A to, oč se zde jedná, opět můžete, abych tak řekl, uchopit smysly. V tomto nálevu budete mít zvláštní chuť, kterou bychom mohli nazvat chuťí zahřívající. Tato chuť má zároveň jistou hořkost. Potom ale budete mít něco, co velmi dobře prokáže, že tu cosi působí navenek - aromatický pach, éterické oleje.

A potom budete mít něco, co stačí jenom přidat, a všechno ještě podstatně zesílí: Je to něco, co své fyzické působení neprojevuje tak rychle jako ostatní produkty, ale teprve když to projde žaludkem do střeva. V nati, zvláště u majoránky, jsou totiž všelijaké soli. A proto si můžete říci (a věci, které si člověk takto může říci, skutečně také všechny existují), že takový nálev nati bude působit zvláště na dýchací činnost vnitřních orgánů; bude mít za následek jistou dýchací činnost vnitřních orgánů. To se projeví tak, že tento nálev bude působit potopudně, že tedy bude podnícena vnitřní organická činnost jakožto dýchání. Bude působit potopudně, a tím bude v reakci zesilovat činnost vnitřních orgánů. Pracujeme-li s nálevem majoránkové nati, můžeme léčit katarální nachlazení, na druhou stranu však můžeme léčit také slabost dělohy.

To všechno se pak ukáže ještě jasněji, přejdeme-li k působení květu. Podívejme se na působení květu tam, kde se zvláště zjevně ukáže již ve vnější rostlině, podívejme se na ně tedy například tam, kde se mnoho malých kvítků rozvíjí do podoby květenství, jako u bezu černého, *Sambucus nigra*. A uvědomme si, že tu do rostliny vyrazí právě ty síly, které hodně souvisejí s okolím Země, které v sobě obsahují kosmické vlivy, kosmická proudění. Poznáme to podle toho, že bezový květ obsahuje také éterické oleje. Zejména to však poznáme podle toho, že bezové květy obsahují síru, takže v nich máme z nerostné oblasti také to, co se ukazuje jako velmi účinné, chceme-li podnítit dýchání, ovšem podnítit dýchání na druhé straně, na straně vlastní ústrojnosti dýchání, kdežto předtím jsme mluvili o podnícení dýchání v trávících orgánech a v tom, co na trávící orgány navazuje, dříve než se jich zmocní dýchání vlastních dýchacích orgánů.

Takže bezový květ, použijeme-li ho také jako nálev (což je téměř samozřejmé), bude podněcovat zvláště éternou činnost lidského organismu a teprve touto oklikou přes éterné činnosti také činnost astrálního těla. Zde tedy bude zvláště podníceno dýchání v horních zadních orgánech, ne však už tolik v orgánech hlavy, ale spíše v orgánech patřících k vlastnímu dýchání. Samozřejmě, že tu všude vznikají reakce, a v těchto reakcích máme co dělat s tím, že v tomto případě pak nastane projevavý a potopudný účinek. Podníceny ovšem budou dýchací orgány a bude podnícena obvyklá, normální činnost dýchání samotného. A protože podnícením normální činnosti dýchání musí nastat krevní působení, dojde tím také k podnícení (tedy k podnícení vycházejícímu z vnitřního člověka) krevního oběhu.

Lze to, abych tak řekl, vyčíst z toho, že pomocí takového prostředku se dají léčit katary, že se jím dá léčit zadržené pocení, že se dá s úspěchem použít při chrapotu, kašli a dá se použít i při revmatických obtížích, protože působení, které předtím nastávalo přímo, nastává polárně. Vidíte, že se vždycky jedná o to, abychom ze způsobu účinkování léků vyčetli, jaká v nich může být obsažena léčivá síla.

Nyní se zamysleme nad tím, že může být nutné zapůsobit zvláště na ústrojnost hlavy. Co tedy závisí na ústrojnosti hlavy? Na ústrojnosti hlavy závisí její polární protějšek, to jest trávení, a sice hrubší trávení, ono hrubší trávení, které je příčinou tolika velmi těžkých onemocnění. Musíme si proto uvědomit, že hlavu můžeme podstatně ovlivnit ze strany hrubšího trávení. A když pomocí něčeho, co dopravíme do nitra člověka (to znamená, když zapůsobíme na trávení), dospějeme vůbec k tomu, *ie* ty věci budou jaksi vyzařovat až do hlavy, když tedy skutečně rozvinou své působení z hlavy, pak samozřejmě musíme udělat všechno možné, co nám pomůže, abychom (přestože chceme tu rostlinnost především přivést do nitra) to provedli tak, že bude působit do hlavy. A to budeme moci pozorovat zvláště tehdy, použijeme-li semena. Semena jsou ze své povahy velmi vhodná k tomu, aby působila na hrubší trávení. Tím, že působí přímo na hrubší trávení, ovšem působí - když vyvolávají reakce - na hlavu. Dostat účinky trávení až do hlavy, je ale velmi obtížné. Proto bude dobré, přejdeme-li u semene opět k tomu, že zhotovíme odvar, a sice silně koncentrovaný, pokud ho pacient snese.

Můžeme to studovat zvláště tehdy, podíváme-li se na účinky semene kmínu a semeno povaríme, tedy podíváme-li se na tento odvar. V tomto odvaru budeme mít především éterické oleje, to jest podstatná působení na Já. Budeme v něm mít něco, co bude velmi silně působit fyzicky, vosk a také pryskyřice, které velmi silně působí i ve fyzické oblasti. Toto silné působení se projevuje v kořenité vůni. Právě v tomto odvaru však máme také slizový cukr.

Když si to spojíte s úvahami, které jsme vedli v těchto dnech, vidíme, že to všechno svým působením neobyčejně posiluje činnost Já. Je to působení směřující vysloveně na smyslově-nervovou činnost, která se skrývá v trávicích orgánech. Působí se zvláště na tuto slabou smyslově-nervovou činnost, která se skrývá v trávicích orgánech, kde se tato smyslově- -nervová činnost rozprostírá ve velmi slabě rozvinuté metamorfóze. S ohledem na dolního člověka se takovýmto odvarem skutečně způsobuje něco, co má charakter, abych tak řekl, podvědomé metamorfózy našeho vnějšího smyslového vnímání. Jsme podněcováni k tomu, abychom proces, který se tu rozvíjí, takřikajíc smyslově vnímali trávicí soustavou. Právě tento prostředek lze proto velmi dobře použít jako klystýr.

Použijeme-li tento prostředek jako klystýr, pak tím vlastně vyvoláváme proces, který musí působit na smyslově-nervovou *i* činnost, protože je skutečně vnějším přiváděním jemnějších sil do kmínového semene, čímž se v trávicích orgánech vyvolává něco na způsob podvědomého vnímání. Velmi se tím podnítl letargická tkáňová tekutina. Tím, že vyvoláme něco na způsob smyslově-nervově posilujícího procesu, se tedy vnímání velmi silně přesune do nitra člověka.

Člověk začne vnímat ve svých trávicích orgánech, a to je něco, co působí proti všemu, tedy co se jako, abych tak řekl, druhý pól staví proti tomu, když začne vnitřní činnost, která nyní může být také vnímána (ale v podstatě spočívá ve vnitřním vnímání), když se tedy náš organismus začne vskutku eruptivně projevat. Díky tomu, že ho při rozvíjení takovéto organické činnosti můžeme velmi silně vnímat jako takový, že vlastně vnímáme sami sebe, pak působí ochromujícím, to jest uzdravujícím

způsobem na činnost, již představuje vnímání zevnitř - na to, co se rozvíjí jako činnost, jako smyslově- -nervová činnost, která je vlastně podobná vnějšímu vnímání jako jeho metamorfóza. Dojde-li k výskytu žaludečních křečí, kolikových stavů, nadýmání, můžeme s tímto prostředkem pracovat s náležitým úspěchem.

vnímání Velmi zajímavým objektem pozorování je ještě jeden pro- a reakce ces: Velmi živě si představte, jaká v podstatě podvědomá činnost se tu rozvíjí. Tato podvědomá činnost je neobyčejně podobná činnosti vnějšího vnímání, jen své umístění má jaksí uvnitř. Představte si, že činnost vnějšího vnímání a reflexní činnost spolu jistým způsobem souvisejí. Vyskytnou-li se podvědomé vjemy, mohou okamžitě vyvolat obranné pohyby. Sledujte toto spolupůsobení činnosti vnímání a obranné činnosti a přeneste to pak na vnitřní činnost tkáňové tekutiny. Tím, že tu jaksí plavete ve vzduchu, provádíte tuto činnost vnějšího vnímání. Mám-li to nakreslit schematicky, pak bych řekl:

Jestliže si tady představíme vzduch, v němž se zdržujeme, prostoupený světlem atd., pak budeme mít vnější vnímání, rozvíjející se tímto směrem, a vnitřní reakci, rozvíjející se tímto směrem. V každém smyslovém orgánu dochází ke spolupůsobení vnější akce a vnitřní reakce. Na to je třeba nahlížet tak, že když už chceme mít vnější abstraktní obraz, nesmíme se v žádném případě uchýlit k tomu, co provedl novodobý materialistický názor [když tvrdí], že tu je vykonávána centripetální a centrifugální nervová činnost. Tento výklad totiž není o nic chytřejší, než když někdo řekne, že zmáčkneme-li elastický míč, může svou původní podobu obnovit jinou silou než tou, kterou je tlaková síla samotná ve svém opaku, ve svém návratu. Mluvit o motorických nervech není o nic chytřejší, než chtít vysvětlit elasticitu míče tím, že dovnitř míče umístíme nějaké centrum, které bude tlačit ven, jestliže zatlačíme dovnitř. Není to v podstatě nic jiného než obnova původní podoby; je to působení, které nastane a k němuž nejsou potřebné žádné zvláštní nervy, protože to celé, tedy působení a protipůsobení, je začleněno do astrality a do bytostnosti Já.

Představte si ovšem celý tento proces tak, že se odehrává oklikou přes éternou činnost v tkáňové tekutině. Za normálních podmínek se v tkáňové tekutině smyslový proces samozřejmě neodehrává, může však být vyvolán něčím takovým, co jsem právě naznačil. Potom vznikne něco na způsob tendence ke stahování, k působení směrem k organismu, kterou naznačím stejně jako zde akci při vnímání. Toto je však proces, který jaksí útočí proti navenek směřující síle v tkáňové tekutině. Ta se prosadí a působí proti ní. Smyslový proces, metamorfóza smyslového procesu je tedy vsouvána do tkáňové tekutiny. Je nesmírně zajímavé pozorovat, jak se tu do tkáňové tekutiny vsouvá metamorfóza vnějšího smyslového procesu.

Nyní se musíme porozhlédnout po tom, kdy se v normálním životě děje něco takového, kdy tedy v lidském nitru vzniká něco na způsob metamorfózy smyslového procesu, jaksí zhuštěný smyslový proces v tkáňové tekutině. A ten vzniká, když u ženy dochází k vyměšování mléka. Ve vyměšování mléka u ženy máme skutečně dovnitř přenesenou, zhuštěnou metamorfózu vnějšího smyslového procesu. Předpokládejme tedy, že by k němu mělo docházet, avšak bude nedostatečné. I tehdy budeme mít všechny důvody k provedení tohoto dovnitř přesunutého, do tkáňové tekutiny

zhuštěného smyslového procesu. A právě v odvaru kmínového semene budeme mít prostředek, který takovýto proces vyvolá a podpoří vyměšování mléka. Tyto záležitosti jsem uvedl jako příklady toho, jak můžeme nahlížet na celé to působení lidského organismu a jeho souvislost s tím, co je ve vnějším světě. Jen se nad tím, co jsem zde uvedl, někdy zamyslete. Důkladně se nad tím zamyslete a uvažte: V odvaru kmínového semene je pryskyřice, je v něm vosk, tedy něco, co svou konzistencí vyvolává zvláště silné fyzické účinky. Tím se tato pryskyřice, tento vosk stane neobyčejně podobný tomu, co dělá zvenčí dojem na mé smysly, jen je to zhuštěno dovnitř.

V tomto semeni se dále nachází éterický olej a slizový cukr. To je něco, co podněcuje reaktivitu Já. Máte tu pohromadě všechno, co máte ve smyslovém procesu: působení zvenčí, reakci zevnitř, sahající až k Já. Tento smyslový proces ovšem metamorfujete tím, že neučiníte smyslový vjem, nýbrž že toto vzájemné působení přeložíte do nitra, do silového systému tkáňové tekutiny. Budete pak mít něco, co ve vás vyvolá vnitřní smyslový proces. Neboť proces vyměšování mléka je takovýto vnitřním smyslovým procesem. Uvidíte, jak je tímto způsobem možné porozumět celé ústrojnosti.

To jsou úvahy, které musíme provést, chceme-li dospět k poznání látkového působení vnějších věcí v nitru. Předpokládejme tedy, že bychom to zkusili s léky nerostně-kovového charakteru. Velmi snadno pak porozumíme tomu, co jsme poznali již u účinku rostlinných prostředků. Můžeme si však říci ještě něco; můžeme si říci: Když to, co je nerostné, vstoupilo do rostlinného procesu, tak se s ním něco událo. A tím, co se událo při mineralizaci a při vegetabilizaci, je přeformování nerostných sil. V léčebném procesu se tedy něco zakládá na přeformování nerostných sil.

Předpokládejme tedy, že zřídíme nějaké centrum k léčení nemocí, obklopíme ho půdou a půdu budeme hnojit různými minerálními hnojivý. Půdu, u níž máme znalost toho, co vlastně obsahuje, necháme působit a budeme na ní pěstovat různé rostliny, o nichž si řekneme, že použijeme kořen, nať, plod atd. Sami tedy budeme mít v rukou proces, spočívající v tom, že nám rostlina nerost sama přemění v lék. Můžeme to pak zase zesílit, když necháme vzniknout takové rostliny, a pak je budeme upravovat způsobem, o němž jsme právě mluvili. To chceme v našem stuttgartském ústavu udělat na jedné straně; tak to tedy také musí být zařízeno..

Můžeme však jít ještě dále. To, co jsme už získali jako lék z rostliny samotné, můžeme zase použít jako něco na způsob hnojiva a tuto sílu můžeme ještě zvýšit. Dostaneme zde něco, co podstatně zvýší účinnost obvyklého fyzického roztrášení, promění ho tedy v něco, co bude podstatně účinnější, když tím zformování, zhotovení přenecháme přírodě samotné a v ní působícím silám. Budeme si pak samozřejmě muset uvědomit i následující věc. Například si řekneme: Jestliže má tedy působit nějaký nerostně-kovový prostředek, jak vlastně musí působit?

Soli, které jsou mimochodem také nerostnými prostředky, působí již více do nitra člověka. Avšak ty nejperifernější činnosti jsou ovlivňovány právě nerostně-kovovými substancemi, které jsou takřikajíc nejkonzistentnější. Tady budeme muset provést jistou úvahu, vždycky však, jak říkám, na základě duchovně-vědeckých poznatků,

jinak se naše myšlenky rozlétnou po všech možných scestích. Duchovně-vědecké myšlenky jsou ty, které takověto myšlení uvedou do správného směru. Budeme mít, řekněme, nějaký kov a budeme vědět, že tento kov je velmi slabě napadnutelný nitrem lidského organismu. Činnost Já tu musí být velmi podnícena, neboť je to Já, co zasáhne jaksi dolů, do nitra substance, nitro této substance uspořádá podle svého účelu a potom ji v organismu povolá právě k jáské činnosti. Protože se Já ve své činnosti může nechat posílit astrálním tělem, použijeme-li kovy a nerosty, musíme vždycky hledět na to, abychom podnítili činnost Já, nebo astrální činnost, která pak zase působí zpětně na Já, nebo abychom podnítili vzájemné působení astrální činnosti a činnosti Já. Takové podnícení můžeme provést například následujícím způsobem: Zhotovíme kovovou mast a naneseeme ji. Potřeme jí, řekněme, kůži při kožní vyrážce. Tím podnítíme činnost Já z periferie. Tato činnost Já je zároveň podnícena reakcí v nitru člověka. V nitru člověka se nejprve rozvine zvýšená nervově- smyslová činnost v nějakém orgánu a odsud pak zvýšená dýchací činnost, když to přejde na astrální tělo. A dostaneme působení takových sil, které budou působit proti kožní vyrážce zevnitř ven. Celé tělo povoláme k tomu, aby působilo proti vyrážce.

Můžeme tedy říci, že na základě toho můžeme vůbec studovat různé kovové a nerostné látky. V olovu budete mít například něco, co bude neobyčejně silně působit na nervově- smyslovou činnost, a pak zase v závislosti na tom na vnitřní dýchací činnost, ale také na onu vnitřní dýchací činnost, jež se odehrává na tuto horní soustavu. A právě budeme-li mít pacienty, kteří budou trpět nějakou slabostí hlavy, jejichž horní člověk tedy nevyvíjí náležitou nervově- smyslovou činnost a ani náležité dýchání, můžeme velmi mnoho pořídit takovými olověnými kúrami, povedeme-li je ovšem jen tak dalece, aby nemohly vést k otravě.

U všech těchto věcí, které jaksi můžeme vyčíst z toho, co nám přinesly poslední dny a také minulý kurz, se jedná o to, abychom si uvědomili následující věc. Především zde máme jeden velký protiklad. Všechno, co jde spíše směrem ke stříbru, se v jistém smyslu jakožto kov chová polárně vůči všemu, co jde spíše k olovu. S ohledem na tyto věci máme ovšem velmi nedostatečné mineralogické soustavy. Naše mineralogické soustavy jsou v podstatě velice nedostatečné, neboť v přirozené* mineralogické soustavě by tyto příbuzenské poměry kovů musely být zohledněny. Viděli bychom pak, že v takové soustavě by se na jednom pólu nacházely sloučeniny olova a olovo samotné, a na druhém pólu stříbro; uprostřed by stálo například aurum, zlato, a ostatní kovy by byly náležitě rozloženy.

Stříbro a olovo jsou polární z toho důvodu, že stříbro působí bezprostředně na soustavu končetin a látkové výměny, a sice skutečně periferně, skutečně na to, co je z organismu končetin a látkové výměny umístěno směrem ven. Stejně tak olovo působí na všechno, co je u organismu hlavy umístěno směrem ven. Stříbro má tedy podněcující účinek na nervově- smyslovou činnost v soustavě látkové výměny a končetin a odsud pak podporuje činnost, která prostupuje celé tělo a podněcuje dýchání u všeho, co jsem včera nazval metamorfózou ústředního srdečního orgánu.

Naproti tomu všechno, co vychází z olova, působí na nervově- smyslovou činnost hlavy, na činnost dýchání, která je odsud podněcována. Díky tomu to má podněcující

účinky a všechno, co spočívá v té druhé metamorfóze, v utváření hlavy, plic, jater, tedy orgánů, které jaksi ostatní ústrojnost člověka obklopují tak, jak plíce obklopují srdce. Tím se vlastně poukazuje na prazákladní podobu toho, čím je v jistém ohledu celý člověk jakožto člověk oběhový. Máme plíce, které obklopují srdce, které tedy svou dýchací činností obepínají, objímají centrum oběhové činnosti. Stejně tak ale máme, podíváme-li se na člověka s ohledem na utváření jeho mozku, plic a jater (podíváme-li se tedy na celého horního zadního člověka), pokračující dýchání, jež obepíná všechno, čím jsou oběhové cévy spolu se srdcem. To, co pak tvoří trávicí a také pohlavní ústrojnost, je tímto způsobem obepínáno horním a zadním člověkem.

Ta ústrojnost je taková, že horní a zadní člověk vlastně obklopuje dolního a předního člověka. Ve společné existenci horního a zadního člověka s dolním a předním člověkem, která se uplatňuje hlavně ve vzájemném vztahu mezi srdcem a plícemi, jestliže to chápeme do hloubky, jestliže to důkladně studujeme, jestliže studujeme rytmickou činnost v této společné existenci a potom studujeme nervově-smyslovou činnost na tom, co je nahoře a vzadu, co má však samozřejmě svůj druhý pól v předním a dolním člověku, a jestliže studujeme pochody látkové výměny a končetin na předním a dolním člověku a pak zase jejich jiné utváření na horním a zadním člověku - potom máme před sebou celého člověka a tímto způsobem můžeme náležitě zvládnout i ostatní procesy v něm.

Z toho bychom zítra vyšli a pak bychom přešli ke speciálnímu výkladu našich vlastních léků a přitom bychom se věnovali i některým dotazům, které byly položeny, což přirozeně vyplyne.

Dornach, 17. dubna 1921